

การศึกษาความเปลี่ยนแปลงในทำเลที่ตั้งของสุพรรณบุรี

ตลอดระยะเวลาที่ยาวนานของประวัติศาสตร์ได้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ มากมาย ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและความแตกต่างของพื้นที่ในด้านต่าง ๆ ในแต่ละช่วงเวลา ไม่เพียงแต่ความแตกต่างในการเรียกขานพื้นที่เท่านั้น แต่ยังมีความแตกต่างในด้านสภาพภูมิศาสตร์บ้านเมือง สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในสมัยนั้น ๆ ตลอดจนสถานภาพและบทบาทของพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงของแต่ละสมัยภายใต้ระยะเวลาที่ยาวนานของประวัติศาสตร์สุพรรณบุรี ได้ส่งผลกระทบต่อทำเลที่ตั้งของสุพรรณบุรีด้วย

5.1 ชุมชนโบราณในจังหวัดสุพรรณบุรี (1)

สภาพภูมิประเทศจังหวัดสุพรรณบุรี มีแม่น้ำท่าจีนและแม่น้ำท่าว่า เป็นแม่น้ำสำคัญไหลผ่านตัวจังหวัดตลอดแนวจากเหนือถึงใต้ แม่น้ำท่าว่า เป็นเส้นแบ่งสภาพภูมิประเทศออกเป็นตำบลแม่น้ำเจ้าพระยาทางตะวันออก ส่วนทางตะวันตกของแม่น้ำพื้นที่ส่วนใหญ่จะลาดเอียงสูงขึ้นไปทางตะวันตก ตามสภาพภูมิประเทศที่เกิดการตกตะกอนแม่น้ำแบบรูปพัดจนถึงเขตภูเขา ระหว่างภูมิประเทศแบบตะกอนแม่น้ำรูปพัดจะคั่นด้วยทิวเขาทางตะวันตกของอำเภออู่ทอง และเป็นขอบเขตของที่ราบเจ้าพระยาทางตอนใต้ของจังหวัด ส่วนทางตอนเหนือมีบริเวณเขาที่อำเภอด่านช้าง เป็นแนวกั้นแหล่งชุมชนโบราณที่ปรากฏให้เห็นบนภาพถ่ายทางอากาศ มีทั้งที่เป็นคูคันดินล้อมรอบและที่เป็นสระน้ำจากข้อมูลทะเบียนแหล่งที่ตั้งชุมชนโบราณ (แผนที่ 5. 1 ประกอบ) มีแหล่งชุมชนโบราณที่พบแล้ว 19 แห่ง ชุมชนโบราณที่มีคูคันดินล้อมรอบที่สำคัญและรู้จักกันทั่วไปได้แก่ ชุมชนโบราณตัวอำเภออู่ทอง ปัจจุบันเป็นที่ตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อู่ทอง และเป็นที่รู้จักกันในชื่อ เมืองอู่ทอง จากหลักฐานโบราณวัตถุที่พบนักโบราณคดีสันนิษฐานว่า เป็นเมืองสำคัญสมัยทวารวดี อีกแห่งหนึ่งคือ ชุมชนโบราณที่ตัวจังหวัดสุพรรณบุรี ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำท่าจีนตรงข้ามตัวจังหวัดสุพรรณบุรีในปัจจุบัน ซึ่งนักโบราณคดีสันนิษฐานว่า เป็นอาณาจักรสุพรรณภูมิ นอกจากนี้ยังมีชุมชนโบราณแบบคูคันดินล้อมรอบที่บ้านบางกุ้ง บ้านดอนทอง บ้านคูเมือง เป็นต้น ชุมชนโบราณที่ปรากฏในทะเบียนแหล่งที่ตั้ง

¹คัดลอกมาจากบทความเรื่องสภาพภูมิประเทศแหล่งที่ตั้งชุมชนโบราณจังหวัดสุพรรณบุรี
โดย ทิวา ศุภจรรยา

5.1 แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งชุมชนโบราณ จังหวัดสุพรรณบุรี (63)

LOCALITY MAP ANCIENT SETTLEMENTS: CHANGWAT SUPANBURI

ตารางที่ 5.1 แสดงแหล่งชุมชนโบราณที่มีคูน้ำคันดินในสุพรรณบุรี

หมายเลข	แหล่งชุมชนโบราณ	ที่ตั้ง	หมายเหตุ
1.	บ้านสระกระโจม	ค. สระกระโจม อ. คอนเจดีย์	-
2.	บ้านอุ้มทอง	ค. อุ้มทอง อ. อุ้มทอง	พบโบราณวัตถุยุคก่อนประวัติศาสตร์ และยุคประวัติศาสตร์ (ทวาราวดี, อยุธยาตอนปลาย)
3.	บ้านหินแลง	ค. ไไร่รถ อ. คอนเจดีย์	สมัยลพบุรี พบโบราณวัตถุเป็นเครื่อง
4.	บ้านสำนักตะโก	ค. ไไร่รถ อ. คอนเจดีย์	-
5.	บ้านหนองหลอด	ค. หนองสาหร่าย อ. คอนเจดีย์	-
6.	บ้านอ่าวกระทุ่ม	ค. ปากน้ำ อ. เดิมบางนางบวช	-
7.	บ้านโพธิ์ตะวันออก	ค. บ้านโพธิ์ อ. เมือง	ที่ตั้งชุมชนโบราณสมัยลพบุรี สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีไทย เวียงจากประเทศลาวอพยพเข้ามาอาศัยทำมาหากิน

หมายเลข	แหล่งชุมชนโบราณ	ที่ตั้ง	หมายเหตุ
8.	บ้านค่ายเก่า	ต.รั้วใหญ่ อ.เมือง	- เป็นชุมชนโบราณสมัยรัฐอิสระ - เป็นที่ตั้งเมืองสุพรรณบุรีเก่า ซึ่งตั้ง ซ้อนกัน 2 เมือง มีปรากฏวัดพระ- ศรีรัตนมหาธาตุ เป็นศูนย์กลางของ เมือง เมืองเก่ามีแม่น้ำสุพรรณบุรี ผ่านกลางเมือง
9.	บ้านคูเมือง	ต.ทุ่งคลี อ.เดิมบางนางบวช	- เป็น เมืองโบราณสมัยทวาราวดี
10.	วัดเสาชิง	ต.วังยาง อ.ศรีประจันต์,	-
11.	บ้านดง	ต.บ้านสระ อ.สามชุก	-
12.	บ้านคอนทอง	ต.จรเข้สามพัน อ.อุ้มทอง	- เป็นชุมชนโบราณสมัยทวาราวดี เคยมีผู้พบลูกปัดสมัยทวาราวดี
13.	บ้านหนองขนาย	ต.หนองสาหร่าย อ.ดอนเจดีย์	-
14.	บ้านบางกุ้ง	ต.บางกุ้ง อ.เมือง	- ตอนต้นสมัยรัตนโกสินทร์ มีไทยโขน อพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรีมาอาศัยอยู่
15.	บ้านเขาพระ	ต.เขาพระ อ.เดิมบางนางบวช	-

หมายเลข	แหล่งชุมชนโบราณ	ที่ตั้ง	หมายเหตุ
16.	บ้านหนองดิน	ค.คลังชั้น อ.เมือง	- เป็นชุมชนโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์(ทวาราวดี)
17.	บ้านหนองชัน	ค.คลังชั้น อ.เมือง	-
18.	บ้านดอกกอก	ค.บ้านโป่ง อ.คูทอง	-
19.	บ้านท่าเสด็จ	ค.สระแก้ว อ.เขื่อง	- เป็นชุมชนโบราณตั้งอยู่ติดแม่น้ำท่าว่า

ที่มา บันเทิง ชูลศิลป์ "แหล่งโบราณคดีในสุพรรณบุรี" เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง สุพรรณบุรี-ประวัติศาสตร์-ศิลปะ และ วัฒนธรรม 2530

ชุมชนโบราณจากภาพถ่ายทางอากาศในจังหวัดสุพรรณบุรี ส่วนใหญ่จะเป็นบริเวณที่เป็นสระน้ำ และมีขนาดไม่ใหญ่นัก พบในบริเวณตอนล่างของภูมิประเทศแบบตะกอนแม่น้ำรูปพัดค้ำข้าง (อำเภอ ค้ำข้าง) ทางตะวันตกของอำเภอคอนเจดีย์ เช่น ที่บ้านสระกระโจม บ้านหินแลง และที่บ้านสำนักตะโก เป็นต้น

จากหลักฐานทางโบราณคดีโดยสังเขป และร่องรอยชุมชนโบราณที่ตรวจพบจากภาพถ่ายทางอากาศดังกล่าวข้างต้น ได้ชี้ให้เห็นว่า สุพรรณบุรีเป็นเมืองที่มีมาแต่สมัยทวาราวดี โดยเฉพาะที่อำเภออุทุมพร ซึ่งเป็นแหล่งที่พบหลักฐานทางโบราณคดีเป็นจำนวนมาก ทำให้สันนิษฐานว่าคงเป็นเมืองที่มีความสำคัญในสมัยทวาราวดี

595000 1:50,000

แผนที่ 5.2 จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศของเมืองอุทุมพร

5.2 ตำแหน่งที่ตั้งเมืองอุทอง (สุพรรณบุรีในสมัยทวารวดี)

เมืองอุทองตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำจระเข้สามพัน ลักษณะตัวเมืองเป็นรูปวงรีกว้างประมาณ 1 กิโลเมตร ยาว 2 กิโลเมตร มีคูล้อมรอบ คูเมืองทางด้านใต้กว้างออกและแหลมเป็นรูปเหลี่ยมในคอนเหนือ (แผนที่ประกอบ 5.2) จากภาพถ่ายทางอากาศของเมืองอุทองยังแสดงให้เห็นร่องรอยคูคันดินชัดเจน มีถนนมาลัยแมนตัดผ่านบริเวณที่เป็นคูเมืองด้านตะวันออก

สภาพภูมิประเทศเป็นเมืองที่ตั้งอยู่เชิงเขา โดยระดับความสูงที่ตัวเมืองประมาณ 6 เมตรจากระดับน้ำทะเลปัจจุบัน ทางทิศตะวันตกห่างจากตัวเมืองไปประมาณ 1 กิโลเมตร เป็นทิวเขายาวในแนวเหนือใต้ได้แก่ เขาทุ่งดินคำ เขาพุทธอง เขาตาแก้ว และเขารางระเบิดทางด้านตะวันออกของเมืองเป็นที่ราบลุ่มต่ำกว่าที่ตั้งตัวเมืองมีหลักฐานว่าเป็นทะเลมาก่อน⁽¹⁾ พบร่องรอยทางน้ำเก่าหลายแห่ง แนวของแม่น้ำจระเข้สามพันซึ่งไหลมาผ่านตัวเมืองอุทองไปทางเหนือแล้วอ้อมทางตะวันออกลงสู่ที่ราบคำ (แผนที่ 5.3 ประกอบ) มีร่องน้ำเปิดกว้างเป็นปากแม่น้ำที่บริเวณกำหนดให้เป็นแนวชายฝั่งทะเลเดิมนอกจากนี้ยังเห็นร่องรอยของคลองเก่า ซึ่งขุดขึ้นเป็นแนวตรงประมาณ 9 กิโลเมตร จากตัวเมืองอุทองจนถึงบริเวณวัดม่วง (แนวตะวันออก-ตะวันตก) ซึ่งคาดว่า เป็นชายฝั่งทะเลหรืออาจเป็นร่องน้ำกว้างจากทะเลลึกเข้ามาในแผ่นดิน นอกจากนี้ยังพบร่องรอยคลองอีก 2 แนว เชื่อมต่อจากแนวคลองแรกลงมาทางใต้จนถึงคลองบางบอน ทำให้เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงของแนวชายฝั่งทะเลมีผลทำให้มีการขุดคลองใหม่ลงมาทางใต้เพื่อเป็นเส้นทางออกสู่ทะเล เมื่อชายฝั่งทะเลถอยหลังออกไปมากคลองเหล่านี้จึงเลิกใช้ไปในที่สุด

จากโบราณวัตถุที่พบ ทำให้บรรดาปราชญ์ในทางโบราณคดีลงความเห็นว่า เมืองอุทองเป็นเมืองที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในลุ่มน้ำเจ้าพระยา เป็นเมืองใหญ่ที่สำคัญมาก่อนนครปฐมและมาสร้างไปเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 18 ซึ่งก่อนการสถาปนาอยุธยาประมาณ 2 ศตวรรษ

จากทัศนะของศาสตราจารย์ ช็อง บัวเชอลีเยร์ที่ว่า

“อุทองซึ่งเป็นที่แห่งเดียวที่พบศิลาจารึกสมัยทวารวดี ควรเป็นเมืองหลวงของราชอาณาจักร อย่างน้อยก็ชั่วระยะเวลาหนึ่ง แม้จะไม่มีศักราช แต่จารึกที่กล่าวนี้อาจมีอายุขึ้นไปถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 12 ก็ได้”⁽¹⁾

¹ น. ณ. ปากน้ำ เที้ยวเมืองศิลปอุทอง หน้า 156

แต่จากการขุดค้นทางโบราณคดีและการสำรวจเท่าที่ได้ทำกันมาจนถึงปัจจุบันได้เพิ่มหลักฐานบางอย่างเกี่ยวกับพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในภูมิภาคแถบนี้ แนวความคิดที่น่าสนใจคือ แนวความคิดที่ว่าชุมชนโบราณที่เกิดขึ้นใน เขตดินดอนสามเหลี่ยมเจ้าพระยา ใต้กลาย เป็นศูนย์กลางสำคัญต่างสมัยต่างวาระ ไม่ใช่มีศูนย์กลางทางการเมืองเพียงแห่งเดียว ณ ที่เมืองนครปฐม หากแต่มี เมืองอู่ทอง เป็นศูนย์กลางในกลุ่มน้ำท่าจีน และศรีมโหสถในกลุ่มน้ำบางปะกง เป็นศูนย์กลางสำคัญร่วมสมัยเดียวกัน ติดต่อกับโพ้นทะเล จนกระทั่งตั้งแต่ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 7 นครปฐม เริ่มทวีความสำคัญและได้กลาย เป็นศูนย์กลางของสังคม เมืองที่ซับซ้อนมากขึ้น

นอกจากโบราณวัตถุที่พบแล้ว ตำแหน่งที่ตั้งของ เมืองอู่ทอง เป็นปัจจัยสำคัญที่น่าจะนำมาพิจารณาถึงความสำคัญของ เมืองนี้ จากการศึกษาค้นคว้าทางโบราณคดีของโครงการศึกษากลุ่มน้ำท่าจีน ได้เสนอความคิดว่าชุมชนโบราณของกลุ่มน้ำท่าจีนไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่มีความสัมพันธ์ติดต่อกับชุมชนอื่น ลักษณะทำเลที่ตั้งของ เมืองอู่ทอง เป็น เมืองท่าภายในที่เป็นศูนย์กลางในการคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำ ทางบกโดยเส้นทางซึ่งตัดมาจากราชบุรี กาญจนบุรี เลียบลำน้ำจระเข้สามพันซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมโยงเมืองโบราณใหญ่ ๆ คาดว่าการติดต่อของ เมืองโบราณแกมกลุ่มน้ำแม่กลองกับ เมืองโบราณด้านตะวันออกและ เมืองโบราณในอีสานคงต้องผ่าน เมืองอู่ทอง ส่วนทางน้ำโดยลำน้ำจระเข้สามพันซึ่งไหลจากกาญจนบุรีผ่าน เมืองอู่ทอง แล้วเลยขึ้นไปทางเหนือบรรจบลำน้ำท่าหว้าหรือแม่น้ำด้วน ซึ่งไหลมาจากบริเวณบ้านท่าระกำในเขตอำเภอสสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ลำน้ำท่าหว้ามีรอยลำคลองที่ต่อกับแม่น้ำท่าจีน จึงสันนิษฐานว่าคงเป็นลำน้ำเดิมของแม่น้ำท่าจีน และลำน้ำนี้มีโบราณสถาน โบราณวัตถุสมัยทวารวดี และสมัยลพบุรีปรากฏในบริเวณที่ลำน้ำผ่านไป ดังนั้นเมืองอู่ทองจึงสามารถติดต่อกับ เมืองโบราณที่อยู่ทางตอนเหนือขึ้นไปโดยทางน้ำ เมืองโบราณเหล่านั้นบางเมืองก็เป็น เมืองโบราณสมัยทวารวดี ส่วนทางด้านตะวันออกของ เมืองอู่ทอง เป็นที่ลุ่มต่ำมากจนถึง เป็นเว้าน้ำใหญ่ที่เรือสินค้าเดินทะเลแล่นเข้ามาได้ โดยเหตุนี้จึงปรากฏมีโบราณวัตถุ เช่น พระพุทธรูป และ ลูกปัดซึ่งมาจากต่างประเทศในเมืองอู่ทองมากมาย ความได้เปรียบในเชิงที่ตั้งซึ่งอยู่ติดทะเลและยังสามารถติดต่อกับเมืองอื่นได้ จึงส่งเสริมให้ เมืองอู่ทอง เป็น เมืองที่เจริญติดต่อกันมาโดยไม่ขาดตอน ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ หรือกึ่งก่อนประวัติศาสตร์จนถึงพุทธศตวรรษที่ 18

5.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่าง เมืองอุทองกับชุมชนโบราณใกล้เคียง

จากร่องรอยเมืองโบราณในสมัยทวารวดีดังกล่าวมาแล้วในส่วนต้น ๆ จะเห็นได้ว่ามีชุมชนโบราณกระจายตัวอยู่ในบริเวณตั้งแต่ลุ่มน้ำท่าจีนตอนล่างในเขตกาญจนบุรี สุพรรณบุรี ขึ้นไปจนถึงชัยนาท โดยที่ชุมชนโบราณใหม่หลายแห่งอยู่รอบเมืองอุทอง ในอาณาบริเวณดังกล่าวได้พบชิ้นส่วนของโบราณวัตถุจากโพ้นทะเลหลายชิ้นมีอายุย้อนไปไกลถึงพุทธศตวรรษที่ 9 หรือก่อนหน้านั้น หลักฐานทางโบราณคดีที่พบก็ตีความเหมาะสมของที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ก็ตีทำให้เห็นว่าเมืองอุทองเป็นเมืองเก่าติดต่อกับโพ้นทะเลซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการเติบโตของชุมชนโบราณอุทอง โดยเป็นทั้งเมืองท่าและศูนย์กลางของภูมิภาคย่อย (Sub-region) ของดินดอนสามเหลี่ยมเจ้าพระยา นอกจากนี้ยังมีการติดต่อระหว่างภูมิภาคในหมู่ชุมชนโบราณที่อยู่ในลุ่มน้ำใกล้เคียงกัน ที่มีสภาพภูมิศาสตร์และสภาพทางวัฒนธรรมสัมพันธ์เป็นหน่วยเดียวกัน อันได้แก่นครปฐม อุทอง คูบัว⁽¹⁾

โดยเงื่อนไขทางภูมิศาสตร์ สภาพแนวชายฝั่งทะเลเดิมดังกล่าวมาแล้วแสดงให้เห็นถึงบริเวณลุ่มหนองขึ้นและของแม่น้ำเจ้าพระยาประมาณตั้งแต่อยุธยาถึงสมุทรปราการที่เป็นบริเวณไม่เหมาะสมกับการตั้งถิ่นฐาน ในขณะที่เดียวกันบริเวณนี้ก็ทำหน้าที่แยกเขตการตั้งถิ่นฐานในลุ่มน้ำท่าจีน และลุ่มน้ำแม่กลองออกจากลุ่มน้ำบางปะกงที่อยู่ทางทิศตะวันออก

เงื่อนไขทางวัฒนธรรมความเชื่อโดยเฉพาะอย่างยิ่งความแตกต่างทางศาสนา ซึ่งผลคือความแตกต่างทางการเมืองที่เห็นเด่นชัด เช่น เมืองศรีมโหสถในลุ่มน้ำบางปะกงซึ่งนับถือศาสนาพราหมณ์มีวัฒนธรรมฮินดู เป็นลักษณะเด่น ในขณะที่อุทอง นครปฐม คูบัว ในลุ่มน้ำท่าจีนและแม่กลองรับอิทธิพลวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาเป็นหลัก ฉะนั้นจึงมีความเป็นไปได้มากกว่าเมืองศรีมโหสถระยะนั้นเป็นหน่วยทางการเมืองที่แยกจากบ้านเมืองทางภาคตะวันตกของลุ่มน้ำเจ้าพระยา (แผนที่ 5.4)

¹ อิศา สาระยา การก่อตัวของรัฐในลุ่มน้ำท่าจีน-แม่กลอง : ศึกษานโยบายทางประวัติศาสตร์ของเมืองนครปฐม ศึกษาจากหลักฐานทางโบราณคดี : วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2531 หน้า 88

ตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เมืองอุททองมีอายุเก่าแก่กว่า เมืองนครปฐม และคูบัวโดยมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับทั้งสองชุมชนโบราณมาตั้งแต่ระยะ เริ่มปรากฏรากฐาน เกี่ยวกับนครปฐมและคูบัว ในขณะที่อุททอง เป็นศูนย์กลางในแถบนี้ก่อนการขยายอิทธิพลของนครปฐม การสร้างเมืองกำแพงแสนอยู่ระหว่างนครปฐมและอุททอง โดยอาศัยอุททอง เป็นศูนย์กลางติดต่อกับชุมชน บ้านเมืองอื่นทางตอนเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือของลุ่มน้ำท่าจีน เข้าสู่เขตที่ปัจจุบันมี เมืองสิงห์บุรี ลพบุรี ชัยนาท นครสวรรค์ ทางตอนใต้และทางด้านตะวันตกในแถบลุ่มน้ำแม่กลอง มีเมืองคูบัว เป็นศูนย์กลางรองที่สามารถติดต่อขยายตัวทาง เศรษฐกิจข้าม เขาตะนาวศรีและขยายไปทางใต้ผ่าน เพชรบุรี

กล่าวโดยสรุป จากหลักฐานทางโบราณคดีประกอบด้วย เจือไนโซทางภูมิศาสตร์ สัมพันธ์ และ เจือไนโซทางวัฒนธรรม เมืองอุททองได้พัฒนาขึ้น เป็นสังคม เมืองโบราณลุ่มน้ำลำคลอง (Riverine Region) และ เป็นศูนย์กลางสำคัญ เพราะ เป็นชุมทางคมนาคมแห่งแรกในดินแดน สามเหลี่ยมเจ้าพระยา จึงได้แรงกระตุ้นจากการค้าโพ้นทะเล เลซึ่งมีมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 8 ทำให้จำนวนประชากร เพิ่มมากขึ้นจน เป็นฐานรองรับการ เกิดศูนย์กลางใหม่ขึ้นที่นครปฐม เมื่อพุทธศตวรรษ ที่ 12 สมัยพุทธศตวรรษที่ 13 เริ่มมองเห็นพัฒนาการของสังคม เมืองในชุมชนโบราณแถบนี้ คือนครปฐม อุททอง คูบัว ที่ต่างสร้างความสัมพันธ์อันสลับซับซ้อนภายใต้ขอบ เขตภูมิภาคแห่งลุ่มน้ำท่าจีน-แม่กลอง โดยมีนครปฐม เป็นศูนย์กลาง และ เมืองท่าสำคัญ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นศูนย์กลางทางศาสนาและ การเมือง

5.2.2 สาเหตุการร้างของเมืองอุททอง

จากหลักฐานโบราณคดีที่พบ เชื่อกันว่า เมืองอุททอง เป็นศูนย์กลาง เศรษฐกิจและ วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นก่อนนครปฐม โดยมีความ เจริญสูงสุดในช่วงพุทธศตวรรษที่ 8-13 หลังจากนั้น ก็เสื่อมความ เจริญลงกลายเป็น เมืองรอง ประมาณพุทธศตวรรษที่ 16 คงจะฟื้นตัวได้บ้างจึงพบ โบราณวัตถุบริเวณใกล้เคียง เมืองอุททอง เป็นศิลปกรรมสมัยทวารวดีในช่วง เวลานั้น ความ เจริญได้ย้ายไป อยู่ในพื้นที่ใหม่ที่อยู่ในสภาพภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยกว่า

การร้างของ เมืองอุททอง ได้มีผู้เสนอความคิดไว้หลายแบบดังนี้

5.2.2.1 แนวความคิดของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ กล่าวว่า เมืองอุททองร้างไปเพราะกันดารน้ำ เนื่องจากแม่น้ำจระเข้สามพันซึ่งเคยเป็นลำน้ำใหญ่คั้นเขิน และเปลี่ยนทางเดิน จนกระทั่งทำให้เกิดโรคระบาดขึ้นหลายครั้งจึงต้องทิ้งเมืองแล้วย้ายไปตั้งเมืองใหม่ที่อยุธยา

5.2.2.2 แนวความคิดของศาสตราจารย์ ช็อง บัว เซอลีเยร์ นักโบราณคดี ผู้มีชื่อเสียงของฝรั่งเศส เสนอว่าเมืองอุททองอาจถูกทอดทิ้งไปอย่างกะทันหันโดยการประสพอุทกภัย เพราะท่านบักน้าทั้ง นี้เพราะเหตุพบวัตถุซึ่งมีอยู่ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ลงมา เช่น ขวานหิน ลูกปัด เศษหม้อ กระดุกสำริด และเปลือกหอย เป็นต้น สภาพโบราณวัตถุที่พบอยู่ปะปนกันอย่างไม่เป็นระเบียบซึ่ง เป็นลักษณะของบริเวณที่ถูกน้ำท่วม ต่อแนวความคิดนี้ได้มีผู้คัดค้านว่า เมื่อพิจารณาสภาพของภูมิประเทศของที่ตั้งเมืองอุททองแล้ว เห็นว่าเมืองอุททองตั้งอยู่บนเนินดินที่ยื่นมาจากเทือกเขาซึ่งมีลักษณะเป็นที่สูงน้ำท่วมไม่ถึง ส่วนบริเวณที่ขุดค้นนั้นเคยเป็นที่ลุ่มต่ำที่แม่น้ำจระเข้สามพัน เคยไหลเอ่อท่วมทันและคงเคยเป็นท้องน้ำเดิมของลำน้ำจระเข้สามพันมาก่อน จึงพบสิ่งของต่างสมัยปะปนกันอยู่

5.2.2.3 แนวความคิดใหม่ที่ได้จากการศึกษาร่วมกันของนักวิชาการหลายสาขาประกอบด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ภาพถ่ายทางอากาศ ตลอดจนการศึกษาถึงปัจจัยในการก่อตั้งของรัฐ⁽¹⁾ ทำให้เกิดแนวความคิดที่กว้างขึ้นโดยเริ่มจาก สภาพภาพของเมืองอุททองที่เป็นเมืองท่าใหญ่ตั้งอยู่บนที่ดอนสูงใกล้ลำแม่น้ำ มีสภาพเป็นเมืองท่าที่ติดต่อกับทะเล และเป็นชุมทางคมนาคมกับบรรดาเมืองโบราณร่วมสมัยทั้งทางบกและทางน้ำ ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงของชายฝั่งทะเล บริเวณเวียงน้ำใหญ่ทางด้านตะวันออกที่ใช้ติดต่อทางทะเลได้เกิดดอนขึ้น เป็นแผ่นดินซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเดินของแม่น้ำจระเข้สามพันและคั้นเขินขาดเป็นตอน ๆ นอกจากนี้

¹ ปัจจัยสำคัญ 3 ประการในการก่อตั้งของรัฐ คือ พัฒนาการของสังคม เมือง การเพิ่มกำลังผลิตด้านเกษตรกรรม และการค้าข้ามภูมิภาค (การค้าโพ้นทะเล)

แม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งใช้ติดต่อกับชุมชนทางเหนือก็เปลี่ยนทางเดินด้วย การขาดแคลนน้ำจึงเกิดขึ้น ดังนั้นจึงปรากฏร่องรอยของการสร้างคันดินที่บริเวณด้านตะวันออกของบ้านคอนทอง เพื่อปิดกั้นให้ไหลไปตามแนวแม่น้ำจระเข้สามพันที่ผ่านเมืองอุททองตามเดิม นอกจากนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการถอยร่นของน้ำทะเล จึงมีการขุดคูใหม่เพื่อติดต่อกับภายนอก แต่เมื่อทะเลถอยออกไปมากขึ้นจนไม่สะดวกหรือเกินกว่าจะแก้ไขได้ เมืองอุททองก็หมดความสำคัญที่สุดในที่สุด ในขณะที่นครปฐมกลายเป็นศูนย์กลางอำนาจใหม่บนความเหมาะสมของสภาพที่ตั้งแล้วพัฒนาขึ้นเป็นเมืองขนาดใหญ่ปรากฏร่องรอยเมืองโบราณขนาด 3600 2000 เมตร ซึ่งเป็นเมืองสมัยทวารวดีที่มีขนาดใหญ่ที่สุดเท่าที่มีในดินแดนประเทศไทย นอกจากนั้นยังเป็นเมืองท่าที่เรือเดินทะเลเข้าไปถึงและสามารถติดต่อกับเมืองภายในได้ทั้งทางบกและทางน้ำ ในขณะที่เดียวกับเมืองคูบัวก็เจริญขึ้นมารับบทบาทของเมืองชายทะเลขนาดใหญ่ที่มีประชากรหนาแน่นมากเมืองหนึ่ง อุททองจึงลดบทบาทลงเรื่อย ๆ จนหมดสภาพเป็นเมืองสำคัญไป

5.3. รัฐสุพรรณภูมิ (สุพรรณบุรีในสมัยสุโขทัย)

การร้างของเมืองอุททองในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 และการปรากฏชื่อสุพรรณภูมิในศิลาจารึกหลักที่ 1 ซึ่งทำให้เกิดการเข้าใจว่าเป็นเมืองเดียวกันอีกทั้งการเชื่อมโยงถึงการสถาปนาอยุธยาว่า เมืองอุททอง คือเมืองเก่าของพระเจ้าอุททองก่อนย้ายไปตั้งเมืองใหม่ที่หนองโสน

แต่เมื่อมีการศึกษาค้นคว้าจากหลักฐานต่าง ๆ มากขึ้น ได้เกิดการตีความใหม่ว่า สุโขทัยไม่ใช่อาณาจักรใหญ่โต หากเป็นเพียงศูนย์กลางอำนาจของกลุ่มน้ำยม เพราะโดยสภาพทางภูมิศาสตร์แล้ว สุโขทัยตั้งอยู่ในเขตที่สูง ซึ่งสภาพทั่วไปค่อนข้างแห้งแล้ง การดำรงชีพได้อาศัยน้ำในการเพาะปลูกจากลำน้ำยม และற்றังคังต่าง ๆ ที่ขุดขึ้นใช้ในเมือง ในขณะที่แถบลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างอันเป็นที่ตั้งของสุพรรณภูมินั้น มีลักษณะเป็นที่ลุ่มและมีความอุดมสมบูรณ์มากกว่า ทั้งยังอยู่ใกล้ทะเลมากกว่า ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคม จึงไม่น่าเป็นไปได้ว่าสุโขทัยได้พัฒนาอำนาจรัฐเป็นอาณาจักรที่มีอาณาเขตครอบคลุมดินแดนในแถบลุ่มน้ำเจ้าพระยา และทั่วเมืองชายทะเลที่มีความสำคัญทางการค้าอย่างนครศรีธรรมราชได้ นอกจากนี้รูปแบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูกก็ไม่ใช้รูปแบบการปกครองอาณาเขตที่กว้างขวางได้เหมือนดังปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 1 อาจมีความสัมพันธ์กับสุโขทัยในระบบเครือญาติ สุโขทัยจึงอ้างสิทธิ์ของตนเหนือดินแดนเหล่านี้ ดังนั้นเมื่อมีการศึกษาในเชิงสหวิทยามากขึ้น โดยเฉพาะการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการตรวจสอบค้นคว้าจากตำนาน พงศาวดาร เอกสารประจำท้องถิ่นอย่างจริงจัง ทำให้เกิดความคิดใหม่ว่า เมืองที่ปรากฏชื่อในหลักศิลาจารึกหลักที่ 1 ต่างมีอิสระต่อกัน

จิตร ภูมิศักดิ์ ได้เสนอถึงความขัดแย้งทางการ เมือง เหนือลุ่มน้ำเจ้าพระยา⁽¹⁾ว่า
 ในระยะก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยาขึ้นไป บริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยามีสภาพ เป็นรัฐอิสระขนาดต่าง ๆ
 เป็นสังคมแบบรัฐเจ้าฟ้า (Cricipalities) คือแต่ละรัฐมีเจ้าปกครอง เป็นอิสระ ความสัมพันธ์
 ระหว่างรัฐเป็นไปในลักษณะบ้านที่เมืองน้อง ซึ่ง เป็นรูปแบบการจัดตั้งทางสังคมไทย เดิมที่เกิดขึ้นบน
 พื้นฐาน เศรษฐกิจที่ใช้การผลิตแบบกสิกรรมกึ่งศักดินาการกลางน้ำแนวความคิดรัฐอิสระได้ปรากฏดังนี้

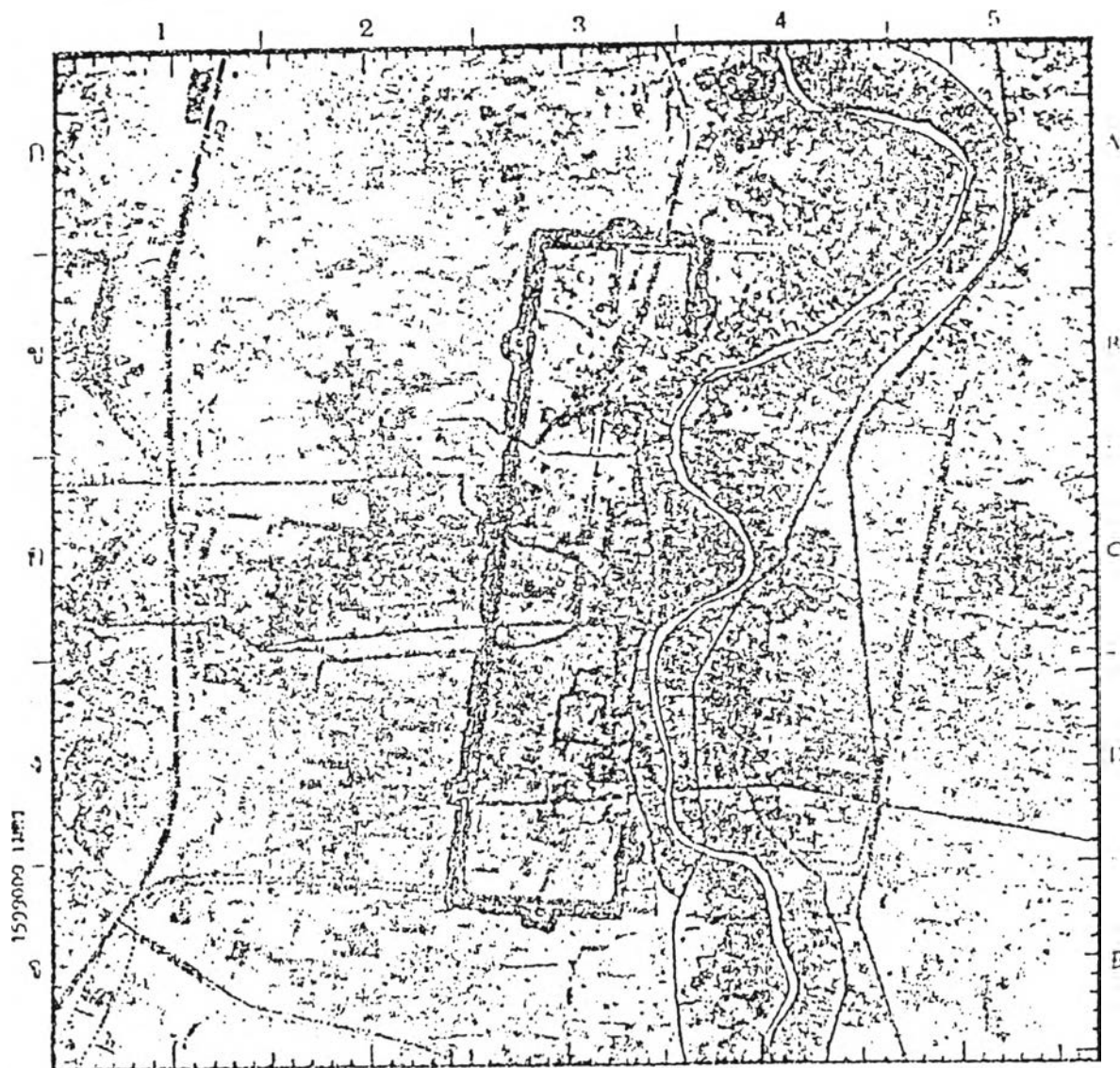
".....สำหรับบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยานี้ในชั้น เดิม ก่อนการรวมศูนย์ของศรีอยุธยา มี
 นครรัฐอยู่มากมายหลายนครรัฐทั้ง เล็กและใหญ่ เราจะสังเกตได้ว่าร่องรอยของลักษณะนี้ยังปรากฏ
 มาจนกระทั่งปัจจุบัน นั่นคือจังหวัดบริเวณภาคกลางสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยานี้ มีเขตจังหวัดขนาดเล็ก
 และจิวทั้งสิ้นแสดงถึงการแบ่งซอยอำนาจการ เมืองที่ช่วงชิงกันในหมู่ชนชั้นปกครองดั้ง เดิมหลายต่อ
 หลายกลุ่ม นครรัฐเหล่านี้ถูกรวม เข้า เป็นหัว เมืองชั้นในของอาณาจักรอยุธยาทั้งสิ้น สุพรรณบุรี ก็ถูก
 ยกเลิกตำแหน่ง เจ้าครองนครไปในระยะร้อยปีแรกของกรุงศรีอยุธยา ดังนี้ เป็นต้น"

ศรีศักร วัลลิโภดม ได้เสนอความคิดเป็นว่า แคว้นต่าง ๆ ในดินแดนสยามอย่างน้อย
 3 รัฐ ได้แก่ สุพรรณบุรี นครศรีธรรมราช และสุโขทัย⁽²⁾ รัฐสุพรรณภูมิดังอยู่ในลุ่มน้ำเจ้าพระยา
 ชิกตะวันตกในลุ่มน้ำท่าจีน แม่กลอง และเพชรบุรี ประกอบด้วยกลุ่ม เมืองที่มีชื่อปรากฏในศิลาจารึก
 คำนาน และพงศาวดาร เช่น เมืองเพรทศรราช เมืองเพชรบุรี เมืองราชบุรี เป็นต้น โดย
 สุพรรณภูมิ เป็น เมืองหลวงของรัฐ ส่วนเมืองอื่น ๆ มีลักษณะ เป็น เมืองลูกหลวงรองลงมาโดยเฉพาะ
 เมืองเพชรบุรี ซึ่งเป็น เมืองริมฝั่งทะเล เป็นเมืองท่าที่เรือค้าขายชาวต่างประเทศ เข้ามาถึงอย่าง
 สะดวก ทางตอนใต้ในเขตอำเภออุยบุรี ยังมีเส้นทางบกผ่าน เทือกเขาตะนาวศรีไปยัง เมืองมะริด
 และทวาย ซึ่งอยู่ทางฝั่งทะเลด้านตะวันตกอีกด้วย ทำให้แคว้นสุพรรณภูมิคุม เส้นทางข้ามมหาสมุทร
 ยังผลให้เกิดความมั่นคงและความมีอำนาจขึ้น

¹ จิตร ภูมิศักดิ์ สังคมไทยลุ่มน้ำเจ้าพระยาก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงเทพฯ สามัคคีสาน
 ดอกหญ้า พิมพ์ครั้งที่ 2 หน้า 247-270

² ศรีศักร วัลลิโภดม "แคว้นสุพรรณภูมิ" เมืองโบราณ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 เมษายน-กรกฎาคม
 2526 หน้า 7

เมืองสุพรรณภูมิที่ปรากฏในสมัยสุโขทัยและ เป็น เมืองยุคสมัย เดียวกันกับอโยธยา หรือพัฒนาขึ้นมา เป็นเมืองในระยะใกล้เคียงกัน คือเมืองทวารวดี ศรีสุพรรณภูมิ เป็นศูนย์กลางความเจริญแหล่งใหม่ในภูมิภาคนี้ เข้าใจกันว่า เกิดขึ้นหลังจากการเสื่อมของศูนย์กลางที่อุทอง เมืองนี้ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำท่าจีนหุบโบราณสถานและโบราณวัตถุในสมัยก่อนอยุธยา เป็นจำนวนมาก เช่น เจดีย์วัดสนามชัย และวัดพริก ส่วนของบริเวณเมืองเก่าทางด้านทิศตะวันตกมีวัดป่าเลไลยก์ ซึ่งเป็นวัดป่าแก้วของแคว้นสุพรรณภูมิ (ดูแผนที่ 5.5 ประกอบ) ลักษณะเมืองได้มีการเสนอว่าเป็น เมืองที่คลุมทั้งสองฝั่งแม่น้ำสุพรรณบุรี ในลักษณะเมืองอกแตกที่มีแม่น้ำท่าจีนผ่านกลางขนาดของเมืองประมาณ 3600 1900 เมตร ภายหลังเมืองย้ายมาอยู่ทางตะวันตกอย่างเดิม ดังนั้นคูเมืองด้านตะวันตกจึงชัดเจนกว่าด้านทิศตะวันออก แต่เมื่อกล่าวถึงเมืองเดิมของสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นที่ตั้งของแคว้นสุพรรณภูมิจะหมายถึงทางด้านตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานสำคัญในสมัยประวัติศาสตร์

618.000 เมตร

๕๔๕ ภาพถ่ายทางอากาศเมืองสุพรรณบุรี

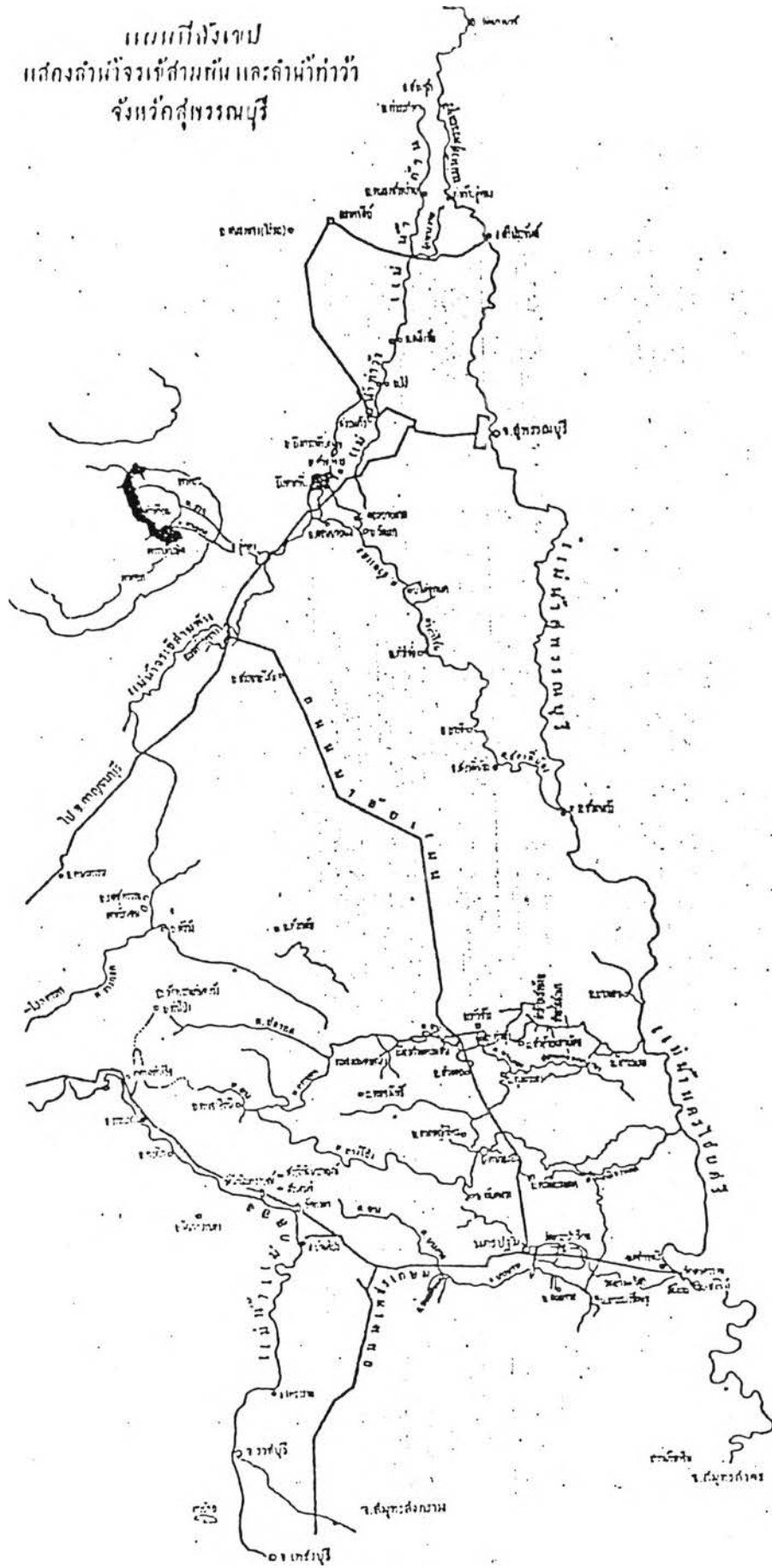

5.3.1 คำแห่งที่ตั้ง

จากตำนานเก่าแก่ของท้องถิ่นกล่าวว่าประมาณ พ.ศ.1700 เกิดโรคระบาด "คนกลุ่มหนึ่งหนีจากลำน้ำสุพรรณไปสู่ลำน้ำสุพรรณ" ซึ่งหมายถึงแม่น้ำท่าจีนและสาขาสาขายของแม่น้ำท่าจีนได้แก่ แม่น้ำวัวและแม่น้ำจระเข้สามพัน (ดูแผนที่ประกอบ 5.6) แต่การเรียกชื่อใช้ว่าลำน้ำสุพรรณทั้งสิ้น มีความคิดว่า เกิดการอพยพจากลำน้ำสุพรรณด้านตะวันตก (สาขามแม่น้ำสุพรรณ) ไปสู่ลำน้ำสุพรรณด้านตะวันออก (แม่น้ำสุพรรณ) โดยตั้งถิ่นฐานอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำสุพรรณ ลักษณะร่องรอยของคูคันดินล้อมรอบชุมชนโบราณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำท่าจีน (ตรงข้ามที่ตั้งตัวจังหวัดสุพรรณบุรีในปัจจุบัน) แสดงให้เห็นว่าเป็น เมืองที่ตั้งชุมชนโบราณที่ใหญ่และสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัด นอกเหนือจาก เมืองอู่ทองตั้งได้กล่าวแล้ว รูปแบบของคูคันดินล้อมรอบ เป็นแบบเหลี่ยมมุม มีรูปร่างเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาวไปตามลำน้ำ (ดูภาพประกอบที่ 5.15) ถึงแม้ว่าแนวคูด้านตะวันออกจะถูกแม่น้ำโค้งครหวัดเซาะให้หายไป แต่ก็ยังมีร่องรอยให้เห็นส่วนที่เหลือ ทำให้ทราบลักษณะรูปแบบ เมืองดังกล่าว ขนาดของ เมือง เมื่อวัดจากภาพถ่ายทางอากาศด้านกว้างและด้านยาวมีพื้นที่ประมาณ 2,080 ไร่ มีการขุดคู้อม เป็นเกาะยื่นออกจากแนวตรง แสดงให้เห็นเป็นลักษณะป้อมหรือประตูเมือง ซึ่งเป็นลักษณะเด่นและสำคัญของ เมืองโบราณแห่งนี้ เพราะมีอยู่เพียงแห่งเดียวในประเทศไทยเท่านั้น ลักษณะการขุดคูเมืองที่มีการโค้งออกและสันนิษฐานว่าน่าจะให้ เป็นประตูเข้าออกโดยทำ เป็นสะพาน ลักษณะ เช่นนี้จะพบได้จาก เมืองศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี แต่ก็ไม่มียลักษณะ เป็นป้อมกลางน้ำ เหมือนกับสุพรรณบุรี

สภาพทางภูมิศาสตร์ทั่วไปของ เมืองโบราณแห่งนี้ นอกจากจะตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำแล้วจะ เห็นได้ว่าพื้นที่ทั้งสองฝั่งของแม่น้ำจีน เป็นที่ราบลุ่ม แม่น้ำตัวเมืองตั้งอยู่บน ส่วนที่เรียกว่า "สันฝั่งแม่น้ำ" (Natural Levee) ด้านตะวันออกของแม่น้ำจะราบต่ำลงไป เป็นที่ลุ่มกว้าง ส่วนด้านตะวันตกของตัว เมืองพื้นที่เป็นที่ราบจนถึงแม่น้ำท่าวัว และทางตะวันตกของแม่น้ำท่าวัวพื้นที่ลาดเอียงสูงขึ้นไปทางตะวันตกจนถึงบริเวณภูเขา ภาพถ่ายทางอากาศแสดงให้เห็นร่องรอยการขุดคูและ เข็มกักน้ำ เพื่อนำน้ำ เข้ามายังตัว เมือง จากส่วนที่เป็นทางน้ำเก่า ได้แก่ - บึงบ้านโพธิ์ บึงระหาร และบึงไผ่แขก ซึ่งเชื่อมต่อถึงกันดังจะเห็นได้ในที่หลาย ๆ แห่งในบริเวณที่มีน้ำท่วม ซึ่งอาจใช้ประโยชน์ในทางด้านการเกษตรหรือเป็นทางระบายน้ำ ถึงแม้จะยังไม่มีการศึกษาการใช้ประโยชน์ของคูคันดินลักษณะดังกล่าวได้แน่นอน แต่ก็เชื่อได้ว่าคูคันดินด้านตะวันออก

แผนที่จังหวัด
แสดงลำน้จวรเข้สำมตั้น และลำนน้ำท้าว
จังหวัดสุพรรณบุรี

แผนที่ 5.6 แสดงแม่น้ำท่าจีนและสาขา

ของแม่น้ำไม่ได้ขุดขึ้น เป็นคูคันดินล้อมรอบชุมชนโบราณ เช่นเดียวกับคูคันดินรอบชุมชนโบราณด้านตะวันตก บริเวณฝั่งด้านตะวันออกซึ่งเป็นที่ตั้งตัวจังหวัดในปัจจุบัน มีภูมิประเทศเป็นสันแม่น้ำสามารถใช้เป็นที่อยู่อาศัยในอดีตได้ เช่นเดียวกับฝั่งตะวันตก สภาพภูมิประเทศและลักษณะการเชื่อมโยงของคูคันดินด้านทิศตะวันออกอาจทำให้เชื่อว่าเป็นการขยายชุมชนออกมาทางตะวันออกของแม่น้ำ

5.3.2 สถานภาพและบทบาทของสุพรรณภูมิ

แคว้นสุพรรณภูมิซึ่งเป็นรัฐอิสระตั้งอยู่ในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาชีกตะวันตกในแถบลุ่มแม่น้ำท่าจีน แม่งล่อง และเพชรบุรี ประกอบด้วยกลุ่มเมืองที่ปรากฏในศิลาจารึก คำานาน และพงศาวดาร เช่น เมืองแพรกศรีราชา เมืองเพชรบุรี เมืองราชบุรี เป็นต้น โดยสุพรรณภูมิเป็นเมืองหลวงของรัฐส่วนเมืองอื่นมีลักษณะเป็นเมืองลูกหลวงรองลงมา โดยมีเมืองเพชรบุรีซึ่งเป็นเมืองริมฝั่งทะเล เป็นเมืองท่าที่เรือค้าขายชาวต่างประเทศเข้ามาซื้อขายอย่างสะดวก ทางคอนได้ในเขตอำเภอดุสิตยังมีเส้นทางบกผ่านเทือกเขาตะนาวศรีไปยังเมืองมะริดและทวาย ซึ่งอยู่ทางฝั่งทะเลด้านตะวันตกอีกด้วยทำให้แคว้นสุพรรณภูมิคุมเส้นทางข้ามมหาสมุทรยังผลให้เกิดความมั่งคั่งและความมีอำนาจมากขึ้น

กรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางอำนาจในระดับราชธานีของอาณาจักรไทยอยู่นานถึง 417 ปี (พ.ศ.1893-2310) มีกษัตริย์ปกครองรวม 33 พระองค์ ภายใต้ระยะเวลาอันยาวนาน ของประวัติศาสตร์อยุธยาได้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสถานภาพและบทบาทของสุพรรณบุรี โดยสุพรรณบุรีได้เปลี่ยนแปลงจากรัฐอิสระสู่เมืองลูกหลวง เมืองหน้าด่าน เมืองชั้นในและเมืองจัตวา จนกระทั่งเป็นเมืองร้างเมื่อสิ้นกรุงศรีอยุธยา นอกจากนั้นความเป็นศูนย์กลางแห่งใหม่ของอยุธยาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ตลอดจนการเกิดการปกครองแบบรวมศูนย์ได้ทำให้สถานภาพของเมืองต่างๆ ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กับราชธานี ตำแหน่งที่ตั้งของเมืองต่างๆ เริ่มสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกโดยเฉพาะกับเมืองหลวง

5.4. ความสัมพันธ์เชิงที่ตั้งของสุพรรณบุรีกับอยุธยา

ในระยะก่อนสมัยอยุธยา นั้น เมืองต่างๆ ยังกระจัดกระจายในรูปรัฐอิสระ การรวมตัวกันไม่เด่นชัด แต่จะเป็นเพียงอ้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติและความเป็นเพื่อน เพื่อสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงรัฐต่างๆ เข้าด้วยกัน เมื่อสถาปนาอยุธยาเป็นศูนย์กลางอำนาจแล้ว ตำแหน่งที่ตั้งของสุพรรณบุรีเมื่อเปรียบเทียบกับอยุธยาจึงดีกว่า อยุธยาตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมต่อการขยาย

ตัวทั้ง เศรษฐกิจและการเมือง เพราะตั้งอยู่บริ เวลที่แม่น้ำทั้งสามดังกล่าวแล้วมาบรรจบกันและแม่น้ำเหล่านี้ เป็น เส้นทางคมนาคมจากอุษายาถึง เมืองต่างๆ ที่อยู่ภายในดินแดนและเมืองทางตอนเหนือ นอกจากนี้อุษายายังมีสภาพเป็น เมืองท่าที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากทะเลและมีทางเปิดไปสู่เมืองภายในได้ตลอดจนพื้นที่ลุ่มอัน เป็นประโยชน์ต่อการเพาะปลูก สุพรรณบุรีจึงโดยความสำคัญอง แต่ในฐานะเมืองที่อยู่ใกล้ เคียงกับอุษายาและการคมนาคมติดต่อกันได้สะดวก เพราะไม่มีอุปสรรคทางธรรมชาติ จึงทำให้สามารถติดต่อกันได้ทั้งในฤดูแล้งและฤดูน้ำหลาก นอกจากนี้แม่น้ำสุพรรณบุรีและแม่น้ำเจ้าพระยา เป็น เส้นทางคมนาคมทางน้ำที่เชื่อมต่อกันได้ ดังนั้นสุพรรณบุรีจึงมีความสำคัญต่ออุษายาอยู่บ้างในด้านการลำเลียงผลผลิตและกำลังพลจากสุพรรณบุรีมายังอุษายา เพราะสุพรรณบุรีเป็นเมืองท่าที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอุษายา จึงมีฐานะ เป็นเมืองท่ารวมสินค้าป่าจากกาญจนบุรี อุทัยธานี เข้ามารสู่อุษายา

ในสมัยอุษายาตอนปลาย เมื่อการค้ากับต่างประเทศขยายตัวขึ้น อุษยามีลักษณะ เป็นเมืองศูนย์กลางการค้า (Commercial city) ที่มีประชากรตั้งหลักแหล่งหนาแน่น อันเป็นผลจากการเข้ามาตั้งชุมชนของชาวต่างประเทศ ความเจริญทางการค้าก็ดึงดูดให้ประชาชนมาตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างหนาแน่น ประชาชนเริ่มหันมาสนใจทางการค้ามากขึ้น จึงทำให้ผลผลิตทางเกษตรกรรมในอุษยานั้นลดน้อยลง และไม่เพียงพอต่อจำนวนพลเมืองของอุษายาในขณะนั้น นอกจากนี้อุษยาส่งข้าว เป็นสินค้าออกจึงต้องซื้อข้าวจากเมืองอื่นๆ เช่น อ่างทอง ลพบุรี อินทร์บุรี พรหมบุรี สิงห์บุรี สรรคนบุรี สุพรรณบุรี นำข้าวเปลือกบรรทุกเรือมาจอดขายบริเวณวัดสมอ วัดขุน วัดขนาน.....”(1)

1 คำให้การหลวงประจักษ์ทรงธรรม เอกสารจากหอหลวง , ปรีดา ศรีชลาลัย นำเสนอ แฉลงงานทางประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี ปีที่ 3 เล่ม 1 (มกราคม , 2512) หน้า 55

การร้างของเมืองสุพรรณบุรี

สงครามไทยรบพม่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาส่งผลกระทบต่อสุพรรณบุรี โดยเฉพาะทัพพม่าที่เคลื่อนเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์⁽¹⁾ สงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2310 พม่าเปลี่ยนวิเทโศบายใหม่โดยไม่รบเพียงอย่างเดียว ยังได้กวาดต้อนผู้คนไปเป็นเชลยยังเมืองพม่าทั้งยังมีการปล้นสะดมด้วย ประชาชนจึงแตกกระสาบซ่านเช่น พระราชพงศาวดาร - ศรีอยุธยาปรากฏข้อความว่า ผู้คนที่อาศัยอยู่ตามหัวเมืองฝ่ายตะวันตกของกรุงศรีอยุธยาพากันทั้งเมืองหนีเข้าป่าไปยังที่ที่คิดว่าปลอดภัยว่าเป็นจำนวนมากด้วยกัน ดังข้อความตอนหนึ่งกล่าวว่า

".....ขณะนั้น พระอาจารย์วัดเขานางบวชมาอยู่ ณ วัดบางระจัน ชาวบ้านแขวงเมืองวิเศษชัยชาญ เมืองสุพรรณบุรี เมืองสิงห์บุรี เมืองสรรคบุรี อพยพหนีเข้ามาพึ่งพระอาจารย์นั้น เป็นอันมาก....."

พม่ายกทัพมาตั้งแต่ พ.ศ. 2308 และใช้เวลาถึง 2 ปี จึงตีกรุงศรีอยุธยาได้ บ้านเมืองสุพรรณบุรีซึ่งเคยรุ่งเรืองกลับได้รับภัยสงครามจนทรุดโทรมกลายเป็นเมืองร้าง วัดสำคัญๆ ต้องร้าง เช่น วัดพระศรีมหาธาตุ อันเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองของสุพรรณบุรีในสมัยนั้น แม้ปัจจุบันการฟื้นตัวของสุพรรณบุรีก็ยังไม่คืนัก ได้มีผู้กล่าวว่า "สงครามเสียกรุงนั้น มิเพียงแต่เสียกรุงศรีอยุธยาเท่านั้น หากแต่สุพรรณบุรีก็สิ้นสูญไปด้วย"⁽²⁾

5.5 สุพรรณบุรีในสมัยธนบุรี

เมื่อพระเจ้าตากสินมหาราชราชาภิเศกขึ้นครองราชย์ที่กรุงธนบุรีแล้วทรงรับสั่งให้รวบรวมบริเวณใดที่ราษฎรมากพอจะจัดตั้งขึ้นเป็นเมืองขึ้นเป็นจำนวนหลายเมือง แต่สุพรรณบุรีไม่มีชื่อก่อตั้งเป็นเมือง เพราะยังคงเป็นเมืองร้างอยู่จะเห็นได้ว่าความเป็นเมืองของชุมชนในสมัยก่อน

¹ มนัส โอภาากุล ได้กล่าวไว้ในหนังสือประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองสุพรรณบุรี หน้า 39 ว่า "ได้ฟังผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟังว่า ต้องเตรียมข้าวตากใส่ถังไว้ โดยเฉพาะสตรีสมัยโบราณตัดทรงผมสั้นแบบผู้ชาย"

² ผู้กล่าวคือ อาจารย์สถาน แสงจิตพันธุ์ อาจารย์โรงเรียนสงวนหญิง เป็นบุคคลที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และโบราณคดีสุพรรณบุรี เป็นอย่างยิ่ง

ต้องอาศัยจำนวนคน เป็นปัจจัยสำคัญ เมื่อบ้าน เมืองแตกกระชานชาน เช่น เนื่องจากการหนีภัยสงคราม และการกวาดค้อน เซลยจึง เป็นการยากที่จะทำให้เกิด เป็นชุมชนดัง เดิมได้ ชื่อสุพรรณบุรีจึงได้ลบเลือน ไปจากประวัติศาสตร์ไทยโดยทันทีที่สิ้นประวัติศาสตร์ศรีอยุธยา

หัวเมืองในสมัยกรุงธนบุรีเมื่อแรกตั้ง ปรากฏเพียง 11 เมือง คือ เมืองลพบุรี เมืองอ่างทอง เมืองฉะเชิงเทรา เมืองชลบุรี เมืองระยอง เมืองจันทบุรี เมืองตราด เมืองนครชัยศรี เมืองสมุทรสาคร และเมืองเพชรบุรี

5.6 สุพรรณบุรีในสมัยรัตนโกสินทร์

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สถาปนากรุงเทพฯ เป็นราชธานี ในปี พ.ศ. 2325 สุพรรณบุรียังคงเป็นเมืองร้างอยู่ แม้ในสมัยรัชกาลที่ 2 ก็ยังไม่ฟื้นตัวดังเป็นเมืองขึ้นได้ ทั้งนี้พิจารณาได้จากการจัดระเบียบแบ่งหัวเมืองต่างๆ ในสมัยรัชกาลที่ 2 โดยให้ฝ่ายกลาโหม มหาดไทยและกรมท่าปกครอง ในเวลานั้นชื่อเมืองสุพรรณบุรีไม่ปรากฏเรียกขึ้นเป็นเมืองหัวเมืองทางภาคตะวันตกในบริเวณใกล้เคียงกับสุพรรณบุรีที่ขึ้นกับการปกครองของฝ่ายกลาโหม ซึ่งได้แก่ เมืองกาญจนบุรี เมืองไทรโยค และเมืองเพชรบุรีส่วนที่ขึ้นกับการปกครองของฝ่ายกรมท่า ได้แก่ เมืองนนทบุรี เมืองสมุทรปราการ เมืองสาครบุรี เมืองสมุทรสงคราม เท่านั้น ภายหลังจากถึงรัชกาลที่ 2 ก็ยังไม่ปรากฏว่าเมืองสุพรรณบุรีฟื้นตัวกลับดังเป็นเมืองขึ้นได้

ต่อมาในปลายรัชกาลที่ 3 เมืองสุพรรณบุรีจึงเริ่มจัดตั้ง เป็นชุมชนขึ้น มีสภาพชุมชนขึ้น โดยได้หลักฐานจากนิราศสุพรรณของสุนทรภู่ ซึ่งเขียนขึ้นขณะเดินทางไปเมืองสุพรรณเพื่อค้นหาแร่ ในปี พ.ศ. 2379 ขณะที่บวชเป็นพระอยู่ที่วัดเทพธิดาราม

5.6.1 สภาพของสุพรรณบุรีในสมัยรัตนโกสินทร์

สุนทรภู่เดินทางไปสุพรรณบุรีโดยทางเรือ จุดเริ่มต้นของการเดินทางเริ่มจาก ลงเรือที่ท่าวัดเทพธิดา ผ่านมาทางคลองมหานาค แล้วล่องเรือไปออกปากคลองโองอ่าง เข้าสู่แม่น้ำเจ้าพระยา โดยขึ้นไปทางเหนือเพื่อเข้าสู่คลองบางกอกน้อย (ปากคลองบางกอกน้อยในปัจจุบัน คือที่ตั้งของสถานีรถไฟบางกอกน้อย) ผ่านบ้านนุ วัดชีปะขาว บางบำหรุ จากบางบำหรุก็บรรลู่ถึงคลองบางระมาด ต่อจากบางระมาดสุนทรภู่อีกผ่านสวนหลวง วัดพิบูลผ่านมาถึงคลองบางขวาง ซึ่งอยู่ในท้องที่อำเภอบางกรวย นนทบุรี จากบางกรวยถึงบางศรีทอง หรือบางสีทอง ซึ่งไปต่อกับ

คลองแม่น้ำอ้อม ผ่านมาถึงบางใหญ่ คลองบางใหญ่แยกจากคลองแม่น้ำอ้อม มีความยาว 12 กิโลเมตร ไหลผ่านเข้าคลองโโขง ผ่านตำบลลานตากฟ้า ออกแม่น้ำนครชัยศรี นับเป็นเส้นทางน้ำที่สำคัญมาแต่สมัยโบราณก่อนมีการขุดคลองมหาสวัสดิ์ในรัชกาลที่ 4 และคลองภาษีเจริญในรัชกาลที่ 5 การเดินทางระหว่างกรุงเทพฯ ไปนครปฐมและสุพรรณบุรีคงใช้เส้นทางนี้เป็นสำคัญ

เขตสุพรรณบุรีตั้งต้นที่บ้านบางสาม ปัจจุบันคือบริเวณประตูน้ำที่คลองสองพี่น้อง ซึ่งเป็นจุดบรรจบของแม่น้ำท่าจีนกับคลองสองพี่น้อง ทำให้เกิดเป็นทางแยก 3 ทาง ทางหนึ่งไปบางเลน จังหวัดนครปฐม ทางหนึ่งแยกเข้าคลองไปอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี และอีกทางหนึ่งขึ้นไปทางเหนือของจังหวัดสุพรรณบุรี

สภาพเมืองสุพรรณบุรีในสมัยปลายรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ปรากฏดังคำโคลงนิราศสุพรรณ ดังต่อไปนี้

คะวัน เย็น เห็นหาดหน้า	ถ้ามี
เมืองสุพรรณบุรี	รกร้าง
ศาลตั้งฝั่งนที	ที่หาด ลาดแฮ
โรงเล่า เขาคัมค้ำ	ขอบคุ้งหุงสุรา
.....	.....
.....	.....
.....	.....
ประตูปหน้าท่าสิบเบี้ย	บูรณ
หว่างวัดหาโกสถาน	ถิ่นร้าง
มหาโพธิ์โบสถ์วิหาร	หักทับ ยังเอย
พิมพิลาไลยสร้าง	สืบขู้สุพรรณ
สงสารวัดร้าง	แรมโรย
เสียงแค้นกนกไทย	ค่าเช่า
อกพี่ที่เดียวโดย	ด้วยแก่ แม่เอย
เข้าเรื่องเมืองร้างเศร้า	โศกขำร้างจน

จากข้อความบางตอนของนิราศสุพรรณที่ยกมากล่าว แสดงให้เห็นถึงตัวเมืองสุพรรณที่อยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำท่าจีน บริเวณตำบลท่าพี่เลี้ยงในปัจจุบันมีสภาพเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กแค่มุ่งตรงข้ามซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางความเจริญของเมืองสุพรรณบุรีมาหลายสมัยได้กลายเป็นเมืองร้างไปภายหลังเมื่อกลายเป็นเมืองขึ้นใหม่ ศูนย์กลางของสุพรรณบุรีได้เริ่มขึ้นทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำท่าจีนจนถึงปัจจุบัน

5.6.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสุพรรณบุรีกับศูนย์กลางอำนาจแห่งใหม่

สุพรรณบุรีตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำท่าจีนซึ่งกว้างโดยเฉลี่ยประมาณ 50 เมตร ในสมัยโบราณเป็นแม่น้ำที่มีคลื่นสูง พื้นลำนน้ำเป็นโคลนบางแห่งน้ำลึก มีสัตว์ร้ายในน้ำชุกชุม ความริมน้ำมีพญาปากคลองจนแลเห็นไม้ถักว่ามีฝั่งหรือคลื่นที่ไต่บ้าง ทำข้ามมีเฉพาะในจุดที่ตองน้ำขึ้น

กรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางอำนาจแห่งใหม่ของไทย ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา เดิมเป็นหมู่บ้านประมงเล็กๆ ในสมัยอยุธยาใช้เป็นที่มอมปรากการบนฝั่งแม่น้ำคอนปากอ่าว

การเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานค้ำงลุ่มน้ำ ทั้งยังไม่มีพื้นที่ต่อเนื่องกัน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์บางช่วง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสุพรรณบุรีและกรุงเทพฯ ไม่ใกล้ชิดกันเหมือนครั้งอยุธยาเป็นราชธานี ซึ่งอาจสรุปเป็นประเด็นสำคัญ ได้ดังนี้

5.6.2.1 ด้านการคมนาคมติดต่อ

ในสมัยที่อยุธยาเป็นราชธานี สุพรรณบุรีเป็นเมืองที่มีพื้นที่ต่อเนื่องกันกับอยุธยา การคมนาคมติดต่อกันกระทำได้อย่างสะดวก เพราะไม่มีอุปสรรคทางธรรมชาติ ในฤดูแล้งสามารถเดินบก คัดหุงไปจังหวัดอยุธยา ในฤดูน้ำหลากก็สามารถพายเรือลัดไปตามคูคลองธรรมชาติที่เชื่อมต่อระหว่างแม่น้ำท่าจีนกับแม่น้ำเจ้าพระยา แต่การคมนาคมติดต่อระหว่างสุพรรณบุรีกับกรุงเทพฯ ไม่สะดวกนัก การคมนาคมทางน้ำซึ่งเป็นเส้นทางสำคัญก่อนจะมีการพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมทางบกทั่วประเทศ จากกรุงเทพฯ ไปสุพรรณบุรี นิยมใช้คลองบางกอกน้อยเป็นตัวเชื่อมระหว่างสองแม่น้ำ นอกจากระยะทางแล้วลักษณะทางธรณีสัณฐานของแม่น้ำท่าจีนยังเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางด้วย ในบางช่วงของปี ปริมาณน้ำน้อย ไม่สามารถใช้เดินทางได้ ปัญหาในเรื่องการคมนาคมติดต่อได้ส่งผลกระทบต่อของสุพรรณบุรี เมื่อกรุงเทพฯ เป็นเมืองศูนย์กลางการค้า

(Commercial City) แห่งใหม่แทนอยุธยาสุพรรณบุรีไม่สามารถพัฒนาบทบาทของตนเองขึ้นมา มีบทบาทร่วมในเชิงการค้าอย่างในสมัยอยุธยา เพราะการคมนาคมติดต่อไม่สะดวก

5.6.2.2 การเปลี่ยนแปลงจุดยุทธศาสตร์

บทบาทหนึ่งของสุพรรณบุรี ในสมัยอยุธยา เป็นราชธานี ก็คือการเป็นเมืองระดมพลเพื่อทำสงครามกับพม่า แต่ในสมัยรัตนโกสินทร์การทำสงครามกับพม่าในสมัยเริ่มสถาปนานั้น พม่าได้เปลี่ยนเส้นทางเดินทัพจะเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์ เป็นเข้ามาทางด่านสังขร เพราะจุดโจมตีได้เปลี่ยนจากอยุธยาเป็นกรุงเทพฯ สุพรรณบุรีจึงไม่ใช่จุดยุทธศาสตร์ของศูนย์กลางอำนาจใหญ่ เมื่อพม่าตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ เมื่อ พ.ศ. 2367 ตรงกับตอนปลายแผ่นดินสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) ปัญหาสงครามกับพม่าจึงหมดไป ภายหลังเกิดกรณีพิพาทกับเขมรและฮานอยอยู่เสมอ จนกระทั่งถึงสมัยจักรวรรดินิยมตะวันตก การมุ่งหวังเข้าครอบครองประเทศไทยของอังกฤษและฝรั่งเศส ทำให้จุดยุทธศาสตร์ของประเทศเปลี่ยนไปบริเวณที่เป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญอยู่ที่ปากอ่าวไทย แหลมมลายู และบริเวณที่เป็นภาคตะวันออกเฉียงในปัจจุบัน บทบาทของสุพรรณบุรีในด้านเป็นจุดยุทธศาสตร์จึงหมดไป

5.6.2.3 ทิศทางการพัฒนาของกรุงเทพฯ

ในด้านแนวทางการพัฒนานั้น เมื่อพระพุทธรูปยอดฟ้ามหาราชทรงสถาปนากรุงเทพฯ ทรงเลือกพื้นที่บางกอกซึ่งอยู่ทางตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ด้วยเหตุผลหลายประการ และได้พิจารณาถึงศักยภาพในการขยายตัวของพื้นที่กรุงเทพฯ ว่าสามารถขยายตัวไปทางที่ลุ่มทางทิศตะวันออกได้ จุดนี้จึงเป็นเสมือนการกำหนดแนวนโยบาย การพัฒนาพื้นที่ของกรุงเทพฯ ตั้งแต่แรกเริ่ม การพัฒนาพื้นที่ได้ขยายตัวไปทางด้านตะวันออกของกรุงเทพฯ โดยไม่หยุดยั้ง แม้ในปัจจุบันก็ยังคงดำเนินอยู่ ตำแหน่งที่ตั้งของสุพรรณบุรีจึงเปรียบเสมือนทิศ - "ด้านหลัง" ของกรุงเทพฯ ทำให้ได้รับการพัฒนาน้อยกว่าสมัยที่อยุธยา เป็นราชธานีและสุพรรณบุรีมีฐานะเป็นเมืองไค้เคียงเดียวกับอยุธยา

5.7 การเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานสำคัญในอดีตของสุพรรณบุรี

จากการศึกษาเพื่อสืบสวนเรื่องราวของการเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานของสุพรรณบุรี ได้เสนอให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่สุพรรณบุรี ในช่วงสมัยประวัติศาสตร์เป็นลำดับมา

สุพรรณบุรี มีบทบาทสำคัญมากในสมัยทวารวดี สันนิษฐานว่า เคยเป็นศูนย์กลางอำนาจ และเป็นเมืองท่าของสมัยทวารวดี ภายหลังเกิดการเปลี่ยนแปลงของแนวชายฝั่งทะเล และเกิด ศูนย์กลางอำนาจใหม่ในบริเวณใกล้เคียง คือ นครปฐม สถานะภาพและบทบาทของสุพรรณบุรีจึง ลดลง จนกระทั่ง เป็นเมืองรองไปชั่วเวลาหนึ่ง ค่อยมาได้ฟื้นตัวขึ้นเป็นรัฐอิสระสุพรรณภูมิ ที่มีอำนาจ สามารถคุมดินแดนแถบฝั่งตะวันตกของที่ราบเจ้าพระยา นับว่าเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานสำคัญก่อนการ สถาปนาอาณาจักรอยุธยา ในสมัยอยุธยา นั้น สถานะภาพและบทบาทของสุพรรณบุรี อยู่ในฐานะ เมืองใกล้เคียงที่มีความเกี่ยวพันทางราชวงศ์ของกษัตริย์ในอยุธยา เมื่ออยุธยาขยายตัวขึ้นเป็นศูนย์กลางการค้า สุพรรณบุรีได้มีบทบาทสำคัญในการจัดหาสินค้าให้แก่อยุธยา ซึ่งแสดงให้เห็นกับการ พัฒนาของสุพรรณบุรีที่สอดคล้องไปกับการเจริญรุ่งเรืองของอยุธยา เพราะมีความสัมพันธ์กัน ทั้งในเชิงพื้นที่ที่ต่อเนื่องกัน และในเชิงประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกัน จนเมื่อสิ้นอยุธยา สุพรรณบุรีได้ กลายเป็นเมืองร้าง นับได้ว่าเป็นการขาดตอนของการเจริญครั้งสำคัญของพื้นที่สุพรรณบุรี ศูนย์ กลางอำนาจแห่งใหม่ (กรุงเทพฯ) กับสุพรรณบุรีไม่มีความสัมพันธ์กัน แหล่งตั้งถิ่นฐานที่สำคัญในอดีตจะมีสภาพเป็นพื้นที่ "ถูกลืม" มาช้านาน ทำให้การพัฒนาของสุพรรณบุรีดำเนินไปได้ช้ามาก ในขณะที่การเติบโตของกรุงเทพฯ ขยายตัวอย่างรวดเร็ว สุพรรณบุรีกลับเริ่มปรากฏความด้อย หรือความเสียเปรียบในเชิงพื้นที่ขึ้น